

SLOVENSKÁ ŠTATISTIKA a DEMOGRAFIA

SLOVAK STATISTICS
and DEMOGRAPHY

3/2025

ročník/volume 35

Recenzovaný vedecký časopis so zameraním na prezentáciu moderných štatistických a demografických metód a postupov.

Scientific peer-reviewed journal focusing on the presentation of modern statistical and demographic methods and procedures.

Článok/Article: 7

Typ článku/Type of article: informatívny článok/informative article

Strany/Pages: 83 – 90

Dátum vydania/Publication date: 15. júl 2025/July 15, 2025

Informatívny článok/Information article

Monika RÁKOŠOVÁ
Štatistický úrad Slovenskej republiky

MIERA CHUDOBY ALEBO SOCIÁLNEHO VYLÚČENIA V SLOVENSKÝCH DOMÁCNOSTIACH

SLOVAK HOUSEHOLDS AT RISK OF POVERTY OR SOCIAL EXCLUSION

ABSTRAKT

Boj proti chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu patrí medzi kľúčové dlhodobé ciele sociálnej politiky Slovenskej republiky aj Európskej únie. Na sledovanie tohto cieľa sa využíva komplexný ukazovateľ miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia, ktorý kombinuje tri dimenzie: príjmovú chudobu, závažnú materiálnu a sociálnu depriváciu a veľmi nízku intenzitu práce. Štatistický úrad SR každoročne vykonáva zisťovanie EU SILC, ktoré prináša detailné údaje o príjmoch a životných podmienkach domácností. Cieľom tohto príspevku je poukázať na stav chudoby alebo sociálneho vylúčenia na Slovensku v roku 2024 vo všetkých troch dimenziách chudoby za Slovensko aj za jednotlivé kraje. Súhrnný ukazovateľ miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia je zároveň podrobnejšie skúmaný z hľadiska vybraných typov domácností, pričom analýza siaha až na regionálnu úroveň.

ABSTRACT

The struggle against poverty or social exclusion is one of the key long-term objectives of the social policy of the Slovak Republic and the European Union. A comprehensive indicator of the risk of poverty or social exclusion is used to monitor this objective, combining three dimensions: income poverty, severe material and social deprivation and very low work intensity. The Statistical Office of the Slovak Republic conducts the EU SILC survey annually, which provides detailed data on household incomes and living conditions. The aim of this article is to indicate the state of poverty or social exclusion in Slovakia in 2024 in all three dimensions of poverty for Slovakia, but also in individual regions. At the same time, the composite indicator of the risk of poverty or social exclusion is analysed in more detail in terms of selected types of households, with the analysis extending to the regional level.

KĽÚČOVÉ SLOVÁ

chudoba, sociálne vylúčenie, príjmová chudoba, domácnosti, EU SILC

KEY WORDS

poverty, social exclusion, income poverty, households, EU SILC

1. ÚVOD

Znižovanie chudoby alebo sociálneho vylúčenia predstavuje dlhodobú prioritu verejných politík. Dosiahnutie zlepšenia životných podmienok ohrozených skupín obyvateľstva si vyžaduje existenciu strategických a dlhodobých plánov s jasne stanovenými cieľmi a opatreniami zo strany verejných inštitúcií. V tomto kontexte Európska komisia v roku 2021 navrhla hlavné ciele Európskej únie, ktoré by sa mali naplniť do roku 2030 v rámci implementácie akčného plánu na realizáciu Európskeho

piliera sociálnych práv. Na meranie cieľa v oblasti sociálnej inklúzie bol stanovený indikátor miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (AROE), ktorý je hlavným indikátorom štatistického výberového zisťovania o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC). Štatistický úrad SR realizuje toto zisťovanie od roku 2005 každoročne. Jeho hlavným cieľom je poskytovať pravidelné podrobné informácie o príjmoch, úrovni a štruktúre chudoby a sociálnom vylúčení domácností na Slovensku. Vďaka respondentom, ktorí vyplnia dotazník, sa získavajú údaje dôležité pre hodnotenie životnej úrovne slovenských domácností, umožňujú sledovať a analyzovať životné podmienky domácností a ich členov v aktuálnom roku a aj z dlhodobého hľadiska. Výstupy zo zisťovania sú dôležitým podkladom v rozhodovacích procesoch, pre koncepčné zámery, analyzovanie sociálnej situácie v domácnostiach a následné prijímanie konkrétnych opatrení smerujúcich k zvyšovaniu kvality života obyvateľov SR. Zisťovanie je tiež súčasťou Európskeho štatistického programu a je realizované v súlade s nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2019/1700 a delegovaných nariadení na príslušný rok.

Pri indikátore miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia sa okrem konceptu príjmovej chudoby zohľadňujú ďalšie dve dimenzie – materiálna a sociálna deprivácia a vylúčenie z trhu práce, t. j. indikátor je tvorený kombináciou troch čiastkových indikátorov:

- **Miera rizika príjmovej chudoby** – vyjadruje podiel osôb (v percentách) v celkovej populácii, ktorých ekvivalentný disponibilný (čistý) príjem sa nachádza pod hranicou rizika chudoby. Hranica rizika chudoby je stanovená ako 60 % mediánu národného ekvivalentného disponibilného príjmu.
- **Miera závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie** – vyjadruje podiel populácie (v percentách), ktorá čelí vynútenému nedostatku v najmenej 7 položkách z nového zoznamu 13 položiek materiálnej a sociálnej núdze.
- **Miera veľmi nízkej intenzity práce** – vyjadruje podiel všetkých osôb vo vekovej kategórii 0 – 64 rokov žijúcich v domácnostiach, v ktorých členovia v pracovnom veku odpracovali počas predchádzajúceho roka menej ako 20 % zo svojho celoročného pracovného potenciálu. Referenčná populácia bola upravená tak, aby nezahŕňala osoby na dôchodku a študentov.

Indikátor miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia je definovaný ako počet ľudí, ktorí sú ohrození rizikom príjmovej chudoby a/alebo sú závažne materiálne a sociálne deprivovaní a/alebo žijú v domácnosti s veľmi nízkou pracovnou intenzitou. Sociálne vylúčenie pritom znamená mať nerovný prístup k základným zdrojom spoločnosti (zamestnanie, vzdelanie, bývanie, zdravotná starostlivosť, sociálna ochrana) a nemožnosť zapojiť sa do normálnych vzťahov a aktivít, do ktorých sa zapája väčšina ľudí v spoločnosti (napr. ekonomických, sociálnych, kultúrnych či politických vzťahov), ktorými sa zabezpečuje integrácia v spoločnosti. U jednotlivca to konkrétne znamená, že mu nie sú bežne dostupné tovary a služby, t. j. nie sú pokryté ani jeho základné životné potreby, je súčasne vylúčený z diania a vzťahov, do ktorých je zapojená väčšina spoločnosti v jeho okolí.

2. DIMENZIE CHUDOBY

V roku 2024 čelilo chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu viac ako 980-tisíc osôb, teda približne 18,3 % z celkového počtu obyvateľov Slovenska. Podiel osôb ohrozených rizikom chudoby alebo sociálneho vylúčenia sa medziročne zvýšil o 0,7 percentuálneho bodu (p. b.). V predchádzajúcom roku (2023) bolo chudobou alebo sociálnym vylúčením ohrozených 17,6 % obyvateľov.

Tabuľka č. 1: Dimenzie chudoby v krajoch SR, 2024

Indikátor	Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia		Miera rizika príjmovej chudoby		Miera závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie		Miera veľmi nízkej intenzity práce	
	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.
SR	18,3	980 219	14,5	778 245	7,6	408 424	3,8	205 981
Bratislavský kraj	8,6	62 274	7,0	50 538	1,6	11 726	0,6	4 640
Trnavský kraj	12,1	67 610	8,3	46 311	2,6	14 356	3,8	21 347
Trenčiansky kraj	15,2	85 336	8,9	49 962	8,1	45 610	1,3	7 246
Nitriansky kraj	19,4	128 242	14,8	97 603	5,3	34 986	2,9	19 075
Žilinský kraj	13,7	92 946	11,4	77 286	2,2	15 232	1,7	11 854
Banskobystrický kraj	23,1	140 501	16,3	99 006	13,0	78 728	6,0	36 373
Prešovský kraj	28,0	223 974	24,2	193 884	16,0	128 195	7,1	56 605
Košický kraj	23,3	179 336	21,2	163 653	10,3	79 591	6,3	48 840

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

Najvyššia miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia sa dlhodobo vyskytuje v Prešovskom kraji. V roku 2024 tam čelilo chudobe približne 28,0 % obyvateľov, čo predstavuje približne 224-tisíc ľudí. Vysoký podiel osôb ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením, nad hranicou 20 %, bol aj v Banskobystrickom (23,1 %) a Košickom (23,3 %) kraji. Naopak, najnižší podiel obyvateľov ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením je dlhodobo v Bratislavskom kraji, kde v roku 2024 predstavoval 8,6 %. Pod hranicou chudoby za SR boli aj obyvatelia v Trnavskom (12,1 %), Žilinskom (13,7 %) a Trenčianskom (15,2 %) kraji.

3. CHUDOBA A SOCIÁLNE VYLÚČENIE VO VYBRANÝCH TYPOCH DOMÁCNOSTÍ

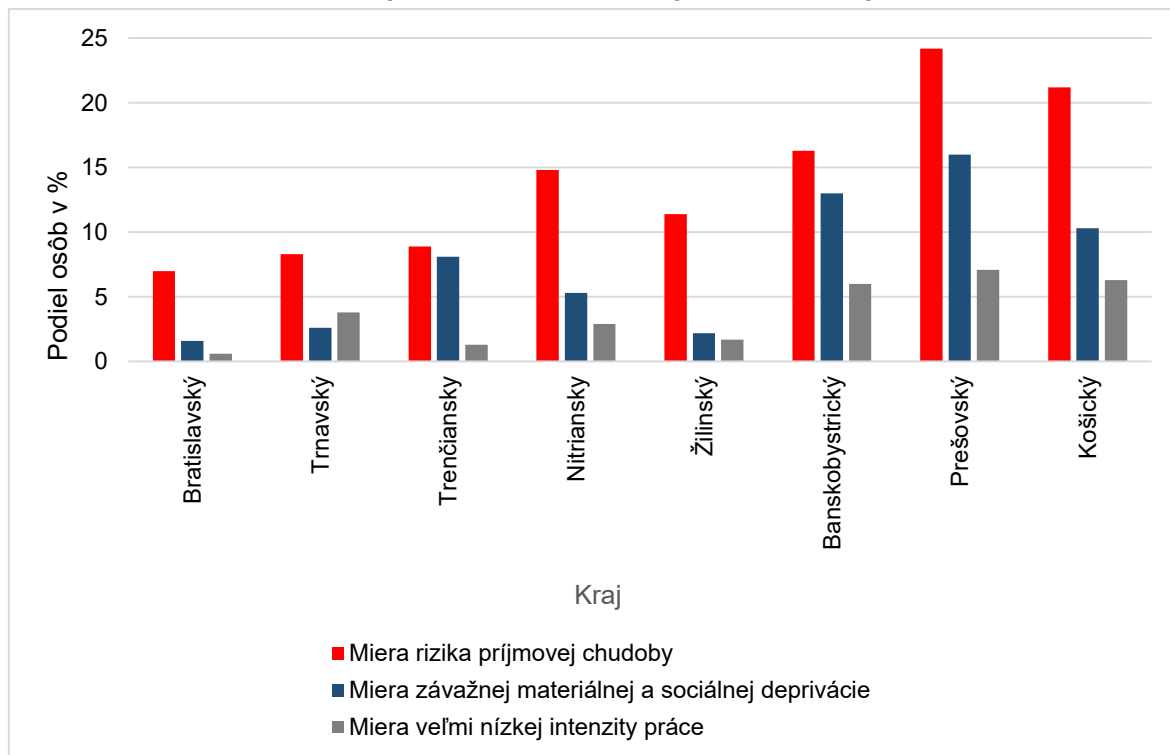
Jedným z častých problémov slovenských domácností je nízka úroveň príjmu. Tento problém sa výrazne odráža v údajoch, podľa ktorých je vypočítaná miera rizika príjmovej chudoby ako jedna z troch hlavných dimenzií chudoby, ktorá sa v hlavnom indikátore prejavuje najvýraznejšie. Nízkym príjmom čelili najmä Prešovský (24,2 %), Košický (21,2 %) a Banskobystrický kraj (16,3 %).

V grafe č. 1 je graficky zobrazené porovnanie situácie v krajoch z hľadiska troch dimenzií chudoby samostatne. Je možné vidieť, že v roku 2024 boli vo všetkých dimenziách chudoby najvyššie podiely osôb na východnom Slovensku, čiže v Prešovskom a Košickom kraji. Zaujímavé sú práve rozdiely medzi dimenziami chudoby, ktoré je možné vidieť v rámci samotných krajov. Vo väčšine krajov bola miera príjmovej chudoby výrazne vyššia od ostatných dimenzií chudoby, a to od 10,9 p. b.

v Košickom kraji po 3,3 p. b. v Banskobystrickom kraji. Výnimkou je Trenčiansky kraj, v ktorom rozdiel medzi mierou príjmovej chudoby a mierou závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie bol len 0,8 p. b.

Veľmi nízkou intenzitou práce bolo v SR v roku 2024 ohrozených 3,8 % osôb vo vekovej kategórii 0 – 64 rokov. Najvyššie podiely týchto osôb boli na východnom Slovensku, ale aj v Banskobystrickom kraji, kde bolo až 6 % týchto osôb zasiahnutých veľmi nízkou intenzitou práce. V Bratislavskom kraji bolo v roku 2024 iba 0,6 % osôb ohrozených touto dimenziou chudoby.

Graf č. 1: Dimenzie chudoby alebo sociálneho vylúčenia v krajoch SR, 2024

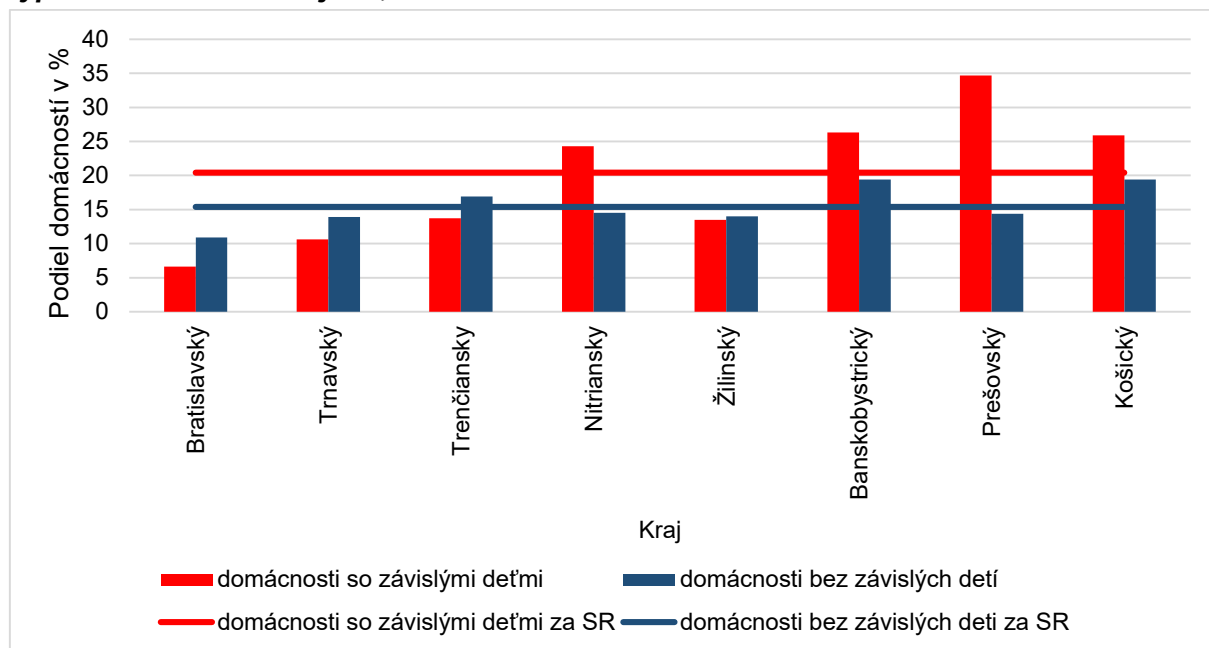
Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

Hlavný indikátor miery rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia sa ďalej analyzoval z pohľadu typu domácnosti. Graf č. 2 zobrazuje mieru chudoby alebo sociálneho vylúčenia v domácnostiach so závislými deťmi a domácnostiach bez závislých detí v jednotlivých krajoch. Obsahuje zároveň aj informáciu o tom, aký je podiel týchto domácností ohrozených chudobou za celú SR.

Z pohľadu Slovenskej republiky možno konštatovať, že domácnosti so závislými deťmi sú ohrozenejšie ako tie, ktoré závislé deti nemajú. Pod závislým dieťaťom sa rozumie osoba, ktorá je členom domácnosti a ktorej vek je menej ako 18 rokov alebo je vo veku od 18 do 24 rokov, ekonomicky neaktívna a býva aspoň s jedným rodičom. V roku 2024 boli domácnosti so závislými deťmi v SR 1,3-násobne viac ohrozené rizikom chudoby alebo sociálneho vylúčenia ako domácnosti bez detí. Kým v domácnostiach bez závislých detí bola miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia 15,4 %, v domácnostiach bez závislých detí bola na úrovni 20,4 %. To znamená, že v podmienkach SR sú domácnosti, ktoré sa starajú o závislé deti, z hľadiska ohrozenia chudobou podstatne rizikovejšie ako domácnosti bez detí.

Z detailnejšej analýzy úrovne krajov je však možné vidieť, že pri niektorých krajoch to neplatí.

Graf č. 2: Podiel domácností ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením podľa typu domácností v krajoch, 2024

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

V krajoch západného Slovenska, s výnimkou Nitrianskeho kraja, bola miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia vyššia v domácnostiach bez závislých detí. V Bratislavskom kraji je miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v domácnostiach bez závislých detí vyššia až o 4,3 p. b. oproti miere rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v domácnostiach so závislými deťmi. V Prešovskom kraji bola v roku 2024 opačná situácia. Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v domácnostiach so závislými deťmi tu bola zo všetkých krajov najvyššia, čelilo jej až 34,7 % týchto domácností. Pritom podiel domácností bez závislých detí, ktoré čelili chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu v Prešovskom kraji, bol len 14,4 %.

Z kategórie domácností so závislými deťmi boli najviac ohrozené neúplné domácnosti (1 rodič s 1 závislým dieťaťom), kde bola miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia 37,8 %. Bolo to takmer 2,1-krát viac ako u celkovej populácie. Ďalej boli najviac ohrozené domácnosti s vyšším počtom detí, t. j. domácnosti 2 dospelých s 2 a viac závislými deťmi (19,5 %). V kategórii domácností bez závislých detí boli najviac ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením domácnosti pozostávajúce z jednotlivca, a to až 28,3 %. Najmenej ohrození chudobou v tejto kategórii boli domácnosti 2 dospelých, v ktorých bol aspoň jeden z nich vo veku 65 rokov a viac (12,9 %). Vyššia zraniteľnosť chudobou alebo sociálnym vylúčením je spojená s horšou schopnosťou domácnosti mobilizovať zdroje (najmä svoju pracovnú silu, ktorá je najdôležitejším zdrojom príjmu), ale aj s počtom detí v domácnosti.

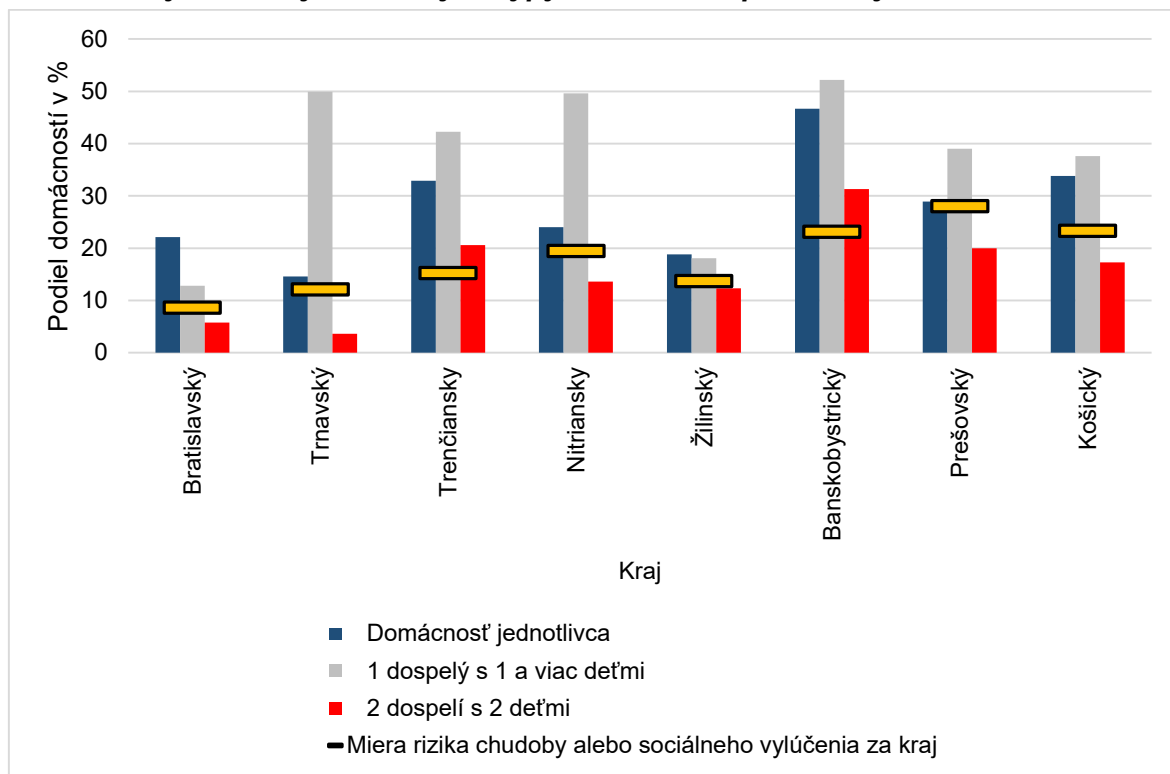
Počet a podiel obyvateľov ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením v rôznych typoch domácností sa v rámci krajov Slovenska výrazne líši, čo je zrejmé aj v roku 2024. Medzi najohrozenejšie typy domácností patria domácnosti 1 dospelého s 1 a viac deťmi (označované aj ako neúplné domácnosti), domácnosti jednotlivca a v niektorých krajoch aj domácnosť 2 dospelých s 2 deťmi.

Tabuľka č. 2: Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia vo vybraných typoch domácností v krajoch SR, 2024

Typ domácnosti	Domácnosti bez závislých detí spolu	z toho vybrané:			Domácnosti so závislými deťmi spolu	z toho vybrané:		
		Domácnosť jednotlivca	2 dospelí, obaja vo veku do 65 r.	2 dospelí, aspoň jeden vo veku 65+ r.		1 dospelý s 1 a viac deťmi	2 dospelí s 1 dieťaťom	2 dospelí s 2 deťmi
	%				%			
SR	15,4	28,3	14,1	12,9	20,4	37,8	16,2	14,3
Bratislavský kraj	10,9	22,1	12,3	12,9	6,6	12,8	4,2	5,8
Trnavský kraj	13,9	14,6	13,5	7,6	10,6	49,9	16,2	3,6
Trenčiansky kraj	16,9	32,9	15,4	14,1	13,7	42,3	19,0	20,6
Nitriansky kraj	14,5	24,0	12,2	9,5	24,3	49,6	22,6	13,6
Žilinský kraj	14,0	18,8	9,8	13,2	13,5	18,1	16,2	12,3
Banskobystrický kraj	19,4	46,7	13,0	16,8	26,3	52,2	15,5	31,1
Prešovský kraj	14,4	28,9	26,7	22,4	34,7	39,0	36,4	20,0
Košický kraj	19,4	33,8	16,2	8,8	25,9	37,6	12,9	17,3

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

V Bratislavskom kraji boli najviac ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením domácnosti jednotlivca (22,1 %). Najvyšší podiel domácností jednotlivca ohrozených chudobou bol v Banskobystrickom kraji (46,7 %) a tiež v Košickom (33,8 %) a Trenčianskom (32,9 %) kraji. Neúplné domácnosti boli v roku 2024 ohrozené chudobou alebo sociálnym vylúčením výrazne v Banskobystrickom (52,2 %), Trnavskom (49,9 %) a Nitrianskom (49,6 %) kraji.

Graf č. 3: Vybrané najohrozenejšie typy domácností podľa krajov, 2024

Zdroj: Štatistický úrad SR, EU SILC 2024

Domácnosti 2 dospelých s 2 deťmi boli najmenej ohrozené v Trnavskom kraji (3,6 %). Tento typ domácnosti je jediným z vybraných ohrozených typov domácností, ktorý je v štyroch krajoch SR pod mierou rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v danom kraji. Všetky ostatné typy domácností sa nachádzajú nad hranicou chudoby kraja. Okrem už spomenutého Trnavského kraja (o 8,5 p. b menej) ide o Prešovský kraj (o 8,0 p. b.) a Nitriansky kraj (o 5,8 p. b.).

4. ZÁVER

Z uvedenej analýzy vyplýva, že chudoba alebo sociálne vylúčenie na Slovensku sú naďalej aktuálnym problémom, pričom ich rozsah a intenzita sa významne líšia medzi jednotlivými regiónmi aj typmi domácností. Najvyššie miery ohrozenia sa koncentrujú najmä na východnom Slovensku, v Prešovskom a Košickom kraji. V týchto krajoch sa kumuluje viacero nepriaznivých faktorov, ako nízka úroveň príjmov, vyššia nezamestnanosť a obmedzený prístup k pracovným príležitostiam. Mimoriadne zraniteľné sú neúplné domácnosti a domácnosti jednotlivcov, ktoré čelia vyššiemu riziku chudoby alebo sociálneho vylúčenia.

Zároveň sa ukazuje, že domácnosti so závislými deťmi, najmä ak ide o osamelých rodičov, patria medzi najviac ohrozené skupiny, čím sa potvrdzuje význam cielenej podpory pre tieto skupiny v rámci verejných opatrení. Regionálne rozdiely v podieloch ohrozených domácností poukazujú na potrebu prispôbovať opatrenia proti chudobe miestnym podmienkam a posilniť regionálnu sociálnu politiku.

Podrobnejšie analýzy sa nachádzajú v publikácii Chudoba a sociálne vylúčenie na Slovensku v roku 2024 (Výstupy zo zisťovania EU SILC 2024), dostupnej v elektronickej podobe na webovej stránke Štatistického úradu SR.

PROFESIJNÝ ŽIVOTOPIS

Ing. Monika Rákošová absolvovala inžinierske štúdium na Ekonomickej univerzite v Bratislave v odbore obchodný manažment (2012). Po ukončení štúdia pôsobila niekoľko rokov na alma mater v Centre podnikateľských činností a univerzitných služieb. Od roku 2020 pracuje v sekcii sociálnych štatistík a demografie Štatistického úradu SR, kde sa v roku 2023 stala riaditeľkou odboru štatistiky životnej úrovne obyvateľstva. V tejto oblasti sa špecializuje na problematiku sociálnej ochrany podľa metodiky ESSPROS a výberové zisťovania v domácnostiach.

KONTAKT

monika.rakosova@statistics.sk